

Suomen EU- politiikan tahtotila 2010-luvulla -seminaari

EU globaalina toimijana

Helsingissä 2.2.2009

Puhe-elementit Presidentti Martti Ahtisaaren alustukseen

1. Kun Euroopan Unionin esivaihe, Hiili- ja teräsunioni syntyi, se oli regionaalinen yhteisö. Sen toimialan kasvaminen ja jäsenmäärän laajentuminen ei vielä ”kylmän sodan” vuosina merkinnyt yhteisön luonteen olennaista muutosta Rooman sopimukseen ei vielä tehnyt yhteisöstä todellista toimijaa maailmannäyttämöllä.
2. Vasta ”kylmän sodan” jälkeen koitti vaihe, jossa EU:lla alkoi olla omaa profilia ei vain alueellisena vaan maailman laajuusena toimijana. Rooli ei ole vielä läheskään valmis – paljolti se hakee vielä paikkaansa kansainvälisen politiikan areenalla. Monet tutkijat ja toimijat ovatkin arvelleet, että jäsenvaltioiden halu pitää kiinni omasta suvereniteetistaan ulkosuhteita hoidettaessa estää EU:n kehittymästä globaaliksi toimijaksi.
3. Kuten Jean Monet usein korosti, ”mitään ei saada aikaan ilman ihmisiä, mikään ei ole pysyvää ilman instituutioita.” Näin on myös EU:ssa käynyt. Sen ulkopoliittika ja sen rooli globaalina toimijana on edellyttänyt instituutioiden luomista ja ne puolestaan ovat olleet forum, jossa politiikkaa on kehitetty.
4. EU:n historiassa taloudellinen integraatio on ollut sen näkyvin ja vaikuttavin toimiala. Mutta yhteisöä luotaessa perimmäiset tavoitteet olivat poliittisia – rauhantilan turvaaminen – Euroopassa. Talous nähtiin välineenä – sinänsä arvokkaana, mutta sittenkin välineenä rauhantilan turvaamisessa. Nyt kun rauhatila on EU:n jäsenvaltioiden kesken turvattu, on aika suunnata huomio EU-valtioiden yhteisen turvallisuuden ja hyvinvoinnin varmistamiseen ulkoisia uhkia vastaan.
5. Maastrichtista alkaen on puhuttu yhteisestä ulko- ja turvallisuuspolitiikasta. Se ei aina ole ollut kovin onnistunutta. Pahiten se taisi epäonnistua Balkanin kriisin varhaisvaiheessa. Mutta virheitä on opittu. Sen jälkeen toimintavalmiuksia on kehitetty aivan olennaisella tavalla. Tri Hanna Ojanen totesi jo pari vuotta sitten, että EU on kehittynyt hämmästyttävällä tavalla toimijaksi, joka ei ole vain alueellinen vaan globaali. Se koskee niin hyvin siviilikriisejä kuin sellaisiakin, joissa tarvitaan sotilaallista voimaa. Suomalaisia sotilaita osallistuu EU:n erilaisiin operaatioihin tällä hetkellä Bosniassa, Georgiassa, Kosovossa, Makedoniassa ja Moldovassa mainitakseni vain Euroopassa meneillään olevat operaatiot. Heitä on myös Afrikassa, kuten Kongossa, Liberiassa, Sudanissa, Tshadissa ja Somalian merialueilla. Aasiassa heitä on Afganistanissa, ja heitä on myös Lähi-Idässä. Mutta mikään puolustusliitto – oman alueensa puolustusorganisaatio- ei EU ole.
6. Kehitysyhteistyössä EU on jo pitkään ollut tärkein tekijä koko maailmassa. Sen ja sen jäsenten yhteen laskettujen panosten rahallinen arvo on noin puolet kaikesta virallisesta kehitysavusta.
7. Kauppapolitiikassa sen merkitys kehitysmaiden kannalta on myös keskeinen. Sopimusverkosto käsittää koko globaalin kentän ja sillä on erityisen suuri merkitys niille maille, joilla on historialliset vahvat siteet EU-maihin.
8. Lissabonin sopimus luo voimaan astuessaan aivan uudenlaiset institutionaaliset edellytykset EU:n toimimiselle globaalina toimijana. Se selkeyttää vastuunjakoja ja päätöksentekoa ja antaa sille pitkäjänteisyyttä. Myös oman kansainvälisen toimintaverkoston – eräänlaisen

ulkomaanedustuksen perustaminen lisää olennaisella tavalla mahdollisuuksia osallistumiseen ja läsnäoloon.

9. Olisi turhaa ja harhaan johtavaa luetella vain menestyskertomuksia . Ajankohtaisin asia, missä yhteistyö hakee muotojaan on yhteinen energiapolitiikka. Sitä ei ole EU:n sisällä – sen jäsenten välisissä suhteissa – ja vielä vähemmän sitä on EU:n ja muun maailman välisissä suhteissa. Toimiva energiapolitiikka edellyttää yhteisiä eurooppalaisia verkostoja ja myös vaihtoehtoisia energian tuontiväyliä. Tässä suhteessa Turkki on avainasemassa. Sen tuominen EU:n piiriin ratkaisisi muitakin ongelmia muistaen Turkin strategisen merkityksen Lähi-Idän tuntumassa. Energiapolitiikka on sidoksissa ilmastopolitiikkaan. Ne yhdessä muodostavat koko globaalin kehityksen kannalta aikamme todella suuren haasteen.
10. Olemassa olevat globaaliin hallintaan alun perin tarkoitetut instituutiot, jotka perustettiin enemmän kuin 60 vuotta sitten kuvastavat toisenlaisen aikakauden realiteetteja kuin sen, missä nyt elämme. Niin Maailmanpankkiryhmä kuin YK:kin kaipaavat kipeästi radikaaleja reformeja, joissa tunnustetaan uudet kansainväliset realiteetit, uudet nousevat voimatekijät.
11. Unionin laajentuminen on tapahtunut monessa eri vaiheessa, mutta kokonaisuutena voidaan sanoa, että laajentumalla unioni on saavuttanut monia strategisesti tärkeitä keskeisiä tavoitteitaan. Niistä vähäisin ei ole demokraattisen järjestelmän vakauttaminen uusissa jäsenmaissa. Voimastaan huolimatta unioni ei kuitenkaan ole kyennyt löytämään ratkaisua omien lähialueidensa polttaviin, koko kansainvälisen ilmapiirin myrkyttäviin konflikteihin puhuttiinpa sitten Palestiinasta ja Israelista tai Afganistanista tai Irakista. Myös Iraniin olisi kyettävä luomaan toimiva suhde.
12. Meneillään oleva finanssikriisi on osoitus siitä, että tiukan paikan tullen EU:n jäsenvaltiot ovat valmiita hyvinkin merkittävään yhteistoimintaa. Yhteiset toimet vakavan talouslaman välttämiseksi ovat osoitus siitä, että on sekä poliittista tahtoa että kykyä, kun haaste on riittävän suuri. Tässäkin on kyse EU:sta globaalina toimijana.